

Ochrana zdraví zaměstnanců při práci s materiálem obsahujícím azbest a hlášení prací s materiálem obsahujícím azbest

Dle § 19 nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, se azbestem rozumí vláknité silikáty, kterými jsou:

- aktinolit CAS 77536-64-4
- amosit CAS 12172-73-5
- antofylit CAS 77536-67-5
- chrysotil CAS 12001-29-5
- krokydolit CAS 12001-28-4
- tremolit CAS 77536-68-6

a sledovaným ukazatelem expozice zaměstnance azbestu je koncentrace vláken o rozměrech délky větší než 5µm, průměru menším než 3 µm a poměru délky k průměru větším než 3:1 v pracovním ovzduší.

Vdechováním azbestových vláken je spojeno se zdravotními obtížemi, kterými jsou azbestóza, hyalinoza pleury, plicní karcinom a mesotheliom pleury. V některých případech se může objevit i rakovina zažívacího traktu a rakovina hrtanu.

Azbestóza vzniká vdechováním azbestových vláken, která jsou zachycována v plicích, kde způsobují fibrózu, při které dochází k postupné náhradě plicní tkáně vazivem. Toto onemocnění bylo v dřívější době spojováno s dlouholetou expozicí s vysokými koncentracemi prachu s obsahem azbestu.

Hyalinoza pleury je vazivová změna na pohrudnici /bláně, která obklopuje plíce/

Plicní karcinom vyvolaný působením azbestových vláken byla popsán ve 30. letech 20. století. Doba mezi expozicí azbestu a vlastním onemocněním je dlouhá, 20–40 let. Zaměstnanci, kuřáci, kteří jsou exponováni azbestem podstupují daleko většímu riziku rakoviny plic než stejné exponování nekuřáci. Riziko úmrtí na plicní karcinom u nekuřáků exponovaných azbestu se uvádí až 5x vyšší, u kuřáků exponovaných azbestu je více než 50x vyšší ve srovnání s neexponovanou populací nekuřáků. Ve srovnání kuřáci neexponovaní azbestu mají toto riziko 11 x vyšší.

Mezotheliom je rakovina výstelky plic a hrudníku nebo břišní dutiny. Vývoj tohoto rakovinového onemocnění trvá více jak 30, ale i 50 let.

Zaměstnavatel je povinen dle § 41 zákona č. 258/2000Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví ohlásit takové práce, při nichž jsou nebo mohou být zaměstnanci exponováni azbestu. Hlášení je zaměstnavatel povinen učinit **nejméně 30 dnů** před zahájením práce a dále vždy, když dojde ke změně pracovních podmínek, které pravděpodobně budou mít za následek zvýšení expozice azbestového prachu nebo prachu z materiálu, které azbest obsahují. Povinnost ohlásit práce s expozicí azbestu zaměstnavatel nemá, jde-li o práce s ojedinělou krátkodobou expozicí azbestu. Těmito pracemi ve smyslu vyhlášky č. 394/2006 Sb., kterou se stanoví práce s ojedinělou expozicí azbestu a postup při určení ojedinělé a krátkodobé expozice těchto prací, se považují:

- a/ práce související s údržbou na sebe nenavazující a krátkodobé, při nichž se pracuje pouze s nedrolivými materiály
- b/ práce spojené s odstraňováním nerozrušených a nedrolivých materiálů, v nichž je azbest pevně zakotven v poživu

c/ práce při zapouzdřování materiálů obsahující azbest nebo jejich potahování ochrannými prostředky proti uvolňování azbestu.

Náležitosti hlášení prací s azbestem a jiných prací, které mohou být zdrojem expozice azbestu

/dle § 5 vyhlášky č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli, ve znění vyhlášky č. 107/2013 Sb./

Hlášení o provádění prací s azbestem a jiných prací, které mohou být zdrojem expozice azbestu, včetně prací při odstraňování staveb nebo jejich částí, konstrukcí, zařízení, instalací nebo výrobků, jejichž součástí je azbest, musí obsahovat:

- a) obchodní firmu nebo název, identifikační číslo, u právnické osoby a u podnikající fyzické osoby její jméno, příjmení, popřípadě obchodní firmu a místo podnikání,
- b) počet exponovaných osob,
- c) místo výkonu prací, jejich povahu, termín započetí prací a pravděpodobnou dobu jejich trvání, druh a množství azbestu, vymezení kontrolovaného pásma a způsob zajištění místa výkonu prací proti vstupu nepovoláných osob,
- d) technologické postupy, které budou používány v zájmu omezení expozice osob prachu azbestu,
- e) technická a organizační opatření k zajištění ochrany zdraví osob vykonávajících práci s azbestem a materiály obsahujícími azbest a jiných osob přítomných na pracovišti a v blízkosti pracoviště, kde dochází nebo může docházet k expozici azbestu,
- f) vybavení osob pracujících v kontrolovaném pásmu ochranným pracovním oděvem a osobními ochrannými pracovními prostředky k zamezení expozice azbestu dýchacím ústrojím, místo a způsob jejich ukládání, zajištění jejich čištění, praní a kontroly jejich funkčnosti po použití, popřípadě způsob jejich likvidace,
- g) rozsah a způsob uplatňování režimových opatření, zejména zákazu jídla, pití a kouření v prostorech, kde je nebezpečí expozice azbestu,
- h) způsob manipulace s odpady obsahujícími azbest, popis určených prostředků a způsob technologie jejich sbírání a odstraňování z pracoviště,
- i) identifikační údaje poskytovatele pracovnílékařských služeb v rozsahu uvedeném v rozhodnutí o oprávnění k poskytování zdravotních služeb,
- j) jméno a příjmení a kvalifikace osoby odpovědné za plnění úkolů zaměstnavatele v péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci,
- k) způsob zajištění kontroly koncentrace azbestu v pracovním ovzduší a způsob zajištění dokumentace o evidenci expozice jednotlivých osob azbestu.

Hodnocení zdravotního rizika a minimální opatření k ochraně zdraví, bližší požadavky na pracoviště, bližší požadavky na pracovní postupy, obsah školení při práci s azbestem /§ 20 a § 21 nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci/

1/ Hodnocení zdravotního rizika při práci s azbestem zahrnuje:

- a) ověření jeho přítomnosti na pracovišti a formu, v níž se nachází
- b) předpokládaný rozsah práce s azbestem,
- c) dobu trvání práce s azbestem.

2/ K ověření přítomnosti azbestu na pracovišti lze využít informace od vlastníka stavby nebo z jiných ověřitelných zdrojů, a pokud tyto informace nejsou dostupné, je nutné materiály, o nichž se má za to, že obsahují azbest, analyzovat.

Minimální opatření k ochraně zdraví, bližší hygienické požadavky na pracoviště, bližší požadavky na pracovní postupy, obsah školení:

1/ Jestliže z hodnocení podle vyplývá, že koncentrace azbestu v pracovním ovzduší je nebo může být překročena, měření se provádí nejméně každé 3 měsíce a dále vždy, když dojde k provedení technické nebo technologické změny vykonávané práce. Četnost měření může být snížena na jedno za rok, nedošlo-li k podstatné změně pracovních podmínek a výsledky dvou předcházejících měření nepřekročily polovinu přípustného expozičního limitu upraveného v příloze č. 3, tabulce č. 5, nařízení vlády č. 361/2006 Sb., v platné znění

2/ Při odstraňování stavby nebo její části, v níž byl použit azbest nebo materiál obsahující azbest, musí být dodržena tato minimální opatření k ochraně zdraví zaměstnance

a) technologické postupy používané při zacházení s azbestem nebo materiálem obsahujícím azbest musí být upraveny tak, aby se předcházelo uvolňování azbestového prachu do pracovního ovzduší,

b) azbest a materiály obsahující azbest musí být odstraněny před odstraňováním stavby nebo její části, pokud z hodnocení rizika nevyplývá, že expozice zaměstnanců azbestu by byla při tomto odstraňování vyšší,

c) odpad obsahující azbest musí být sbírán a odstraňován z pracoviště co nejrychleji a ukládán do neprodyšně utěsněného obalu opatřeného štítkem obsahujícím upozornění, že obsahuje azbest,

d) prostor, v němž se provádí odstraňování azbestu nebo materiálu obsahujícího azbest, musí být vymezen kontrolovaným pásmem,

e) zaměstnanec v kontrolovaném pásmu musí být vybaven pracovním oděvem a osobními ochrannými pracovními prostředky k zamezení expozice azbestu dýchacím ústrojím. Pracovní oděv musí být ukládán u zaměstnavatele na místě k tomu určeném a řádně označeném. Po každém použití musí být provedena kontrola, zda není pracovní oděv poškozen, a provedeno jeho vyčištění. Je-li pracovní oděv poškozen, musí být před dalším použitím opraven. Bez kontroly a následně provedené opravy nebo výměny poškozené části nelze pracovní oděv znovu použít. Pokud praní nebo čištění pracovního oděvu neprovádí za těchto podmínek zaměstnavatel sám, přepravuje se k praní nebo čištění v uzavřeném kontejneru,

f) pro zaměstnance musí být zajištěno sanitární a pomocné zařízení potřebné s ohledem na povahu práce.

3/ Před odstraňováním azbestu nebo materiálu obsahujícího azbest ze stavby nebo její části, musí být vypracován plán prací s údaji o

- a) místu vykonávané práce,
- b) povaze a pravděpodobném trvání práce,
- c) pracovních postupech používaných při práci s azbestem nebo materiálem obsahujícím azbest,
- d) zařízení používaném pro ochranu zdraví zaměstnance vykonávajícího práci s azbestem nebo materiálem obsahujícím azbest a pro ochranu jiných osob přítomných na pracovišti,
- e) opatřeních k ochraně zdraví při práci.

4/ Po ukončení prací spojených s odstraňováním azbestu nebo materiálu obsahujícího azbest ze stavby nebo její části musí být provedeno kontrolní měření úrovně azbestu v pracovním ovzduší, nejde-li o práce s ojedinělou a krátkodobou expozicí azbestu; v práci pak lze pokračovat, je-li zjištěná hodnota azbestu v pracovním ovzduší nižší než přípustný expoziční limit.

Opatření podle odstavců 2 až 4 musí být přijata i pro jiné práce, které mohou být zdrojem expozice azbestu.

6/ Pro zaměstnance, který je nebo může být exponován azbestu nebo prachu z materiálu obsahujícího azbest, musí být zajištěno v pravidelných intervalech školení, které umožní získávání znalostí a dovedností k uplatňování správné prevence ohrožení zdraví, a to zejména:

- a) o vlastnostech azbestu a jeho účincích na zdraví včetně součinného účinku kouření,
- b) o typech materiálů nebo předmětů, které mohou obsahovat azbest,
- c) o činnostech, u nichž je pravděpodobnost expozice azbestu,
- d) o významu kontrolních mechanismů vedoucích k minimalizaci expozice azbestu,
- e) o bezpečných pracovních postupech, ochranných opatřeních a kontrole jejich dodržování,
- f) o výběru vhodného osobního ochranného pracovního prostředku k ochraně dýchacích cest včetně podmínek jeho používání,
- g) o správných pracovních postupech při mimořádné události spojené s únikem azbestu nebo prachu z materiálu obsahujícího azbest, při údržbě nebo opravě,
- h) o pracovních postupech při dekontaminaci prostor zasažených prachem obsahujícím azbest,
- i) o správném postupu při ukládání a likvidaci prachu obsahujícího azbest,
- j) o rozsahu závodní preventivní péče u exponovaného zaměstnance.

Legislativa:

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo

poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 394/2006 Sb., kterou se stanoví práce s ojedinělou a krátkodobou expozicí azbestu a postup při určení ojedinělé a krátkodobé expozice těchto prací.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Nářízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli, ve znění vyhlášky č. 107/2013 Sb.

Vyhláška č. 6/2003 Sb., kterou se stanoví hygienické limity chemických, fyzikálních a biologických ukazatelů pro vnitřní prostředí pobytových místností některých staveb.

Vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, ve znění pozdějších předpisů.

aktualizováno:5/2022, Eitlerová